

„Tohle musí přestat. Tak rychle, jak je to možné“

tadesco.org/tohle-musi-prestat-tak-rychle-jak-je-to-mozne

8. července 2024

8. 7. 2024

roman

čtení 17 min.

„Černá kolona, dvě desítky těžce ozbrojených elitních vojáků a dvacetihodinová cesta ukrajinským venkovem: Moje cesta s novým předsedou evropské Rady Viktorem Orbánem k prezidentovi Volodymyru Zelenskému do Kyjeva.“

Přináším laskavému čtenáři exkluzivní text Rogera Köppela, jediného zástupce západních novinářů, který doprovázel Viktora Orbána na jeho cestě do Kyjeva na začátku tohoto týdne.

Kyjev

„Modrá světelná kolona černých limuzín brázdí bruselskou pozdní odpolední dopravu. Viktor Orbán, maďarský premiér a nejdéle sloužící předseda vlády v Evropské unii, právě úspěšně dokončil svou inaugurační recepci v hlavním městě EU. A už to začíná. Ve vysoké rychlosti. Od tohoto pondělí 1. července Orbán šest měsíců předsedá Evropské radě předsedů vlád. Rada je fakticky nejvyšším orgánem Evropské unie, jakousi aktivní správní radou, jejímž výkonným nástrojem by měla být Evropská komise. Ale od covidové pandemie, jak mi řekl maďarský ministr pro EU János Bóka, přibírala si Ursula von der Leyenová stále více pravomocí, ‚až příliš,‘ dodává právník s obavami v hlase.

Briefing v letadle

Odbočujeme a před námi je letiště belgické armády. Šedé letadlo maďarského letectva, Dassault F7, je připraveno s plnou nádrží. Orbán si vykračuje po schodech pružnými kroky, vyhoupne se na kožené křeslo, sundá si sako a kravatu, levou nohu má volně nataženou na postranní opěrce. Vládní letadlo nás veze na tajnou misi do Debrecínu ve východním Maďarsku. Pokud se nic nepokazí, nabere nás tam kolona dalších černých limuzín. Mají nás po jedenáctihodinové cestě odvézt do Kyjeva. Téměř nikdo zatím neví, že Viktor Orbán rychle navštíví ukrajinského prezidenta Volodymyra Zelenského, je to první akce první v jeho funkčním období, které dnes začíná. Chce s ním mluvit o válce na Ukrajině, a především o tom, jak ji ukončit.

Orbán se považuje za svého druhu „problémového zvěda“, průzkumníka minových polí a konfliktů.

Jakmile Dassault vzlétne k obloze, Orbán zahájí briefing. Jeho prezentace je svižná a argumenty z něj jen proudí. Mluví rychle, skoro staccato, žádné excesy, žádné tlachání, křišťálově čisté, promyšlené věty. V nadcházejících měsících prý prozkoumá nejdůležitější krizové zóny světa z evropské perspektivy. Vidí se jako ‚předsunutou hlídku‘, průzkumníka minových polí a konfliktů, bude psát zprávy, určovat místo co nejrealističtěji a ukazovat varianty akce. Pak by ale měla rozhodnout Rada, ne on. Ne, nemyslí si, že by jeho předchůdci – kdo si ještě pamatuje jejich jména – úřad chápali v tomto smyslu. Do budoucna se chce zkusit vypořádat i s Libanonem, Balkánem a migračně temnou zónou Sahelu. Nejdůležitější Orbánovou prioritou je ale Ukrajina: ‚Každý den umírají na frontě stovky, tisíce mladých lidí. To musí přestat. Tak rychle, jak je to možné.‘

Před rokem mi odpověděl maďarský premiér v rozhovoru pro Weltwoche na otázku, jaký je jeho nejdůležitější dojem z války: ‚Že EU již neexistuje jako politický faktor. Již neexistuje. Odhlásila se, nehraje žádnou roli, je pěšákem zájmů jiných.‘ To by se mělo změnit.

Načasování je dobré, má prý pocit. V Evropě a Americe se rýsují politické změny. ‚Všichni kromě mě odmítají mluvit s Putinem, což je vážná chyba.‘ Mírotvůrce Orbán? Nejprve musí být příměří. Pak bychom mohli vyjednat trvalý mír. ‚Všichni předsedové vlád EU kromě mě,‘ říká Orbán, ‚to vidí přesně opačně. Chtějí nejprve mírové podmínky, později příměří.‘ Ale to je špatný přístup. Dosáhnout stabilního míru je mnohem obtížnější než ukončit každodenní jatka. Domnívá se, že Zelenskyj má také zájem na příměří, ale to je nyní třeba prozkoumat a identifikovat jeho červené linie. ‚Pokud nebude souhlasit s mým plánem,‘ pokračuje Orbán ‚navrhnu, aby během letních olympijských her v Paříži složil zbraně alespoň na dva týdny.‘ Takhle by to udělali staří Řekové, žádná válka, žádné zabíjení během olympijských soutěží.

Orbánův plán

Na otázku, jak dlouho byla návštěva Zelenského plánována, Orbán překvapivě odpověděl: ‚Rozhodli jsme se spontánně u příležitosti jeho návštěvy Evropské rady minulý čtvrtek.‘ Teď je pondělí. Nikoho o tom kromě svých nejbližších zaměstnanců neinformoval. Veřejnost se to dozví až zítra, v úterý, kdy oba předstoupí před média v Kyjevě. Proč by měl Zelenskyj návrhy přijmout? Orbán: ‚Protože má potíže. V USA se blíží změna vlády. Po Bidenově debaklu v televizním duelu se objevují náznaky, že Trump udělá comeback. Ale pak už Zelenskyj nebude mít co říct. Trump bude jednat přímo s Putinem. Zelenského a Evropu vynechá. V tomto případě nemá Zelenskyj co získat, ale má hodně co ztratit. Musím mu to vysvětlit.‘

Všichni ostatní šéfové vlád EU jsou samozřejmě proti, říká Orbán. Jeho cílem je přivést EU, která, zdá se, je na dálku řízena z USA a bez vlastních rozhodnutí, zpět do aktivní role. ‚EU neexistuje jako nezávislý politický faktor v této válce,‘ řekl Orbán Weltwoche v rozhovoru před rokem. Nyní to chce změnit – se Zelenského pomocí. Je potřeba začít

znovu mluvit s Ruskem. Ale jak se to má stát, když EU de facto zakázala mluvit s Putinem, který byl prohlášen za vydědence a válečného zločince? ,Pouze Zelenskyj může vyřešit blokádu EU proti Rusku. Pokud převezme iniciativu a vyjedná příměří, Evropané se proti tomu nepostaví. Je důležité, abychom to stihli před volbami v USA. Času je zatím dost.‘ Orbánův smělý plán: Zelenskyj by měl prolomit evropský dialog a válečnou blokádu. A vrátit EU zpět jako seriózní vyjednávací velmoc.

Jak ale Putin na žádost zareaguje? Vůdce Kremlu nemusí mít zájem o příměří. Jeho síly mají navrch, Ukrajinci ztrácejí. Ochota Západu poskytovat bezpodmínečnou podporu se zmenšuje. Proč by teď měl Putin ustupovat? ,To je pravda,‘ odpovídá nyní téměř vesele Orbán, ,ale z příměří by Putin mohl mít politický prospěch a do jisté míry napravit svou reputaci, která byla na Západě masivně poškozena.

,Mimořádně, z USA přicházejí povzbudivé signály,‘ dodává premiér, který poletuje od jednoho tématu ke druhému jako pingpongový míček. Američané jsou prý zatím velkými vítězi této války, strategicky i finančně, ale volební rok je také zkouškou charakteru. Orbán si je jistý, že američtí voliči nechtějí válečného prezidenta, ale mírového prezidenta. Na posledním setkání G-7 Biden naléhal na Zelenského, aby brzy předložil realistické plány vyjednávání.

Vojenský konvoj v Karpatech

Pasová kontrola. Tady začíná Ukrajina. Noc je před námi. A minimálně deset hodin jízdy do hlavního města za prezidentem Zelenským. Není skoro nic vidět. Skrze Karpaty se vine dálnice plná výmolů, nikoli od bomb. Celá tato oblast kdysi patřila Maďarsku. Odsud maďarští králové bránili Evropu před náporom Osmanů ve svých opevněních. Na tomto pohoří si vylámaly zuby i císařské armády Ruska. Po první světové válce, kterou Maďarsko prohrálo spolu s Rakouskem a Německem, byly státu zabaveny dvě třetiny jeho území, včetně tohoto pohoří, které

se přidalo k tehdy nově založené Ukrajině. Hranice v této části Evropy jsou tekuté, říká mi hlavní stratég Balázs Orbán, mladý maďarský Kissinger, který není s premiérem, navzdory jménu, v příbuzenském vztahu. I na rozlehlém území dnešní Ukrajiny po staletí země nasákla krví, je to věčná bojová zóna velmocí. V těchto zeměpisných šířkách, na šachovnici říší, žije prý trpělivý a utrpení přivyklý národ s nádechem melancholie.

Orbán nebojuje proti, ale za lepší Evropu, v níž mají členské státy větší slovo.

Až teď si uvědomuji, že se naše kolona rozrostla na dvacet vozidel, většina z nich s blikajícími světly, včetně pár dodávek. Zastavujeme u dálniční čerpací stanice. Najednou kolem nás stojí dva tucty těžce ozbrojených mužů v plné výstroji, s rozkročenýma nohama zastiňují okolí. Jsou to maďarské speciální jednotky, protiteroristické jednotky, každý voják kolem 190 cm. Viktor Orbán, nyní v šortkách a rozhalené košili, si se svými lidmi vedle benzinové pumpy povídá o mistrovství Evropy ve fotbale a nejeví známky únavy. Jsou tři hodiny ráno po velmi dlouhém dni. Mírová politika je maraton, vytrvalostní sport. Orbán kolem sebe shromáždil řadu dlouholetých, loajálních a inteligentních spojenců. Nejdéle sloužící evropský premiér je člověk stojící pevně na zemi, pokud si přečtete jeho projevy, ale také brilantní, vtipný rétor s tahem na branku. Jeho podřízení mu s respektem a bez předstírané úcty říkají „šéf“.

Čas hraje pro Putina

Přede mnou sedí nový bezpečnostní poradce Marcell Biró, rovněž bývalý právník. Mluvíme o průběhu války na frontě. Domnívá se, že je nemožné porazit Rusy na poli války. Ukrajinci utrpěli obrovské ztráty, nejvyšší odhady jsou tisíce za den. Navzdory snížení náborového věku z 27 na 25 může Zelenskyj jen stěží zaplnit pozice. Putin má naopak obrovské rezervy, nekonečnou municí a gigantický arzenál. Zeptal jsem

se ho na německého vojenského experta ETH Marcuse Keuppa. Ten už měsíce mluví o hrozícím kolapsu Putinovy armády. V německých novinách právě diagnostikoval, že kremelskému vládci docházejí zbraně. ‚Je těžké to pochopit,‘ odpovídá Orbánův bezpečnostní poradce. Rusko bylo vždy systematicky podceňováno. Čas není proti Putinovi, ale pro něj.

Venku se kolem nás míhá krajina. Je ráno. Začíná krásný, trochu zamžený slunečný den. Západní Ukrajina je nádherná zemědělská krajina, velmi plochá, jen občas mírně zvlňená. Zřejmě se jedná o nejlepší obilnou půdu v Evropě. A nejkrvavější. Proti Moskvě se sem kdysi valily tankové kolony Wehrmachtu. Ještě v létě 1942 byli Němci pevně přesvědčeni, že dokážou rozdrtit sovětský kolos. Lidé se posmívali neschopnosti ruských generálů, nedostatku morálky, mizerné organizaci, špatné výzbroji. Jako dnes? Je neuvěřitelné, že právě v tuto chvíli na východě země vybuchují bomby. Dva národy, které jsou ve skutečnosti sourozenci, spolu bojují a zabíjejí se. Vzpomínám si na rozhovor s maďarským ministrem pro EU Bókou včerejšího odpoledne v Bruselu. Na otázku, jak na něj Zelenskyj působil, odpověděl jednoduše: ‚Vyčerpaně‘. Viktor Orbán vyjádřil svůj dojem v letadle takto: ‚Zelenskyj je upřímný vlastenec. Miluje svou zemi. A chce pro Ukrajinu dobrý deal.‘ Je skutečně ve vzduchu naděje na mír?

Staré evropské elity padají

Evropa, Západ se mění. Orbán si je téměř jistý, že Trump volby vyhraje. ‚Je to nejlepší, co se světu mohlo stát.‘ V Evropě voliči zahájili proces výměny starých elit. ‚Kapitola evropských poválečných dějin se uzavírá. Začalo to pádem Berlínské zdi. Následovalo východní rozšíření EU a NATO. Tato fáze se nyní chýlí ke svému neodvolatelnému konci. Evropské národy zanechaly politikům v evropských volbách tři vzkazy: Zaprvé: Křičeli na staré studené válečníky rozšíření NATO: Jděte do háje! Chceme mír, ne válku. Za

druhé: migrace. Trpíme, ale vám nedaří ani kontrolovat hranice. Odejděte! A za třetí: Udělali jste zničující zelenou politiku. Zelená dohoda je katastrofa. Ničí prosperitu. A Evropa spaluje více uhlí než kdy předtím. Potřebujeme nové elity. Měli byste odejít.'

Aby Orbán spojil konzervativní síly, vymyslel před svou inaugurační cestou do Zelenského v Kyjevě v Evropském parlamentu novou skupinu: Patrioti pro Evropu. Název je vybrán chytře. Jde k jádru toho, co je pro Orbána důležité: vlastenectví, láska k vlasti, ale ne přílišný nacionalismus. Pro Evropu: Orbán nebojuje proti, ale za lepší Evropu, v níž mají členské státy větší slovo, vrací se ke staré vizi poválečného francouzského prezidenta de Gaulla, 'Evropě vlastní'. Už je tam FPÖ Herberta Kickla a strana bývalého českého premiéra Babiše, který si opět vedl ve volbách dobře. Orbán je přesvědčen, že se na palubu dostane i Marine Le Penová. Giorgia Meloniová si stále drží odstup. Orbán má k oběma ženám velký respekt. 'Měl jsem velmi dobré vztahy s Le Penovou a Meloniovou, když byli v Evropě ještě považováni za vyvržence.' Kritizuje německou AfD: 'Strana se musí naučit sebeovládání. Jinak je rizikem pro ostatní.' Chce Orbán vytvořit pomník pro sebe a své vlastence a upevnit svou moc v Evropě? Premiér mávne rukou: 'Ne, Maďarsko je na to příliš malé. Jsem stavitel, umožňovatel. Ostatní by měli vést.' Jeho preferovaným kandidátem je: Meloniová.

Kyjev na začátku léta

Kyjev ve válce: Naposledy jsem zde byl v roce 2000 na rozhovoru s tehdejší premiérkou Julíí Tymošenkovou. Tato kdysi nositelka naděje už dávno zmizela v neznámu. Od ruské invaze jsem se několikrát pokusil dostat do ukrajinského hlavního města. Ale z bezpečnostních důvodů mi to nebylo doporučeno. Ukrajinským úřadům se zjevně nelíbí, když na jejich území vstupují kritici. Nyní to konečně klaplo, když jsem jediný zahraniční novinář, který se zúčastnil mírových rozhovorů,

o kterých svět ještě nic neví. Zvenčí úctyhodné východoevropské světové kulturní město Kyjev nevykazuje žádné známky války. Na příjezdových cestách stále stojí rozpadající se šedé budovy ze sovětských dob. Lidé – muži, ženy a mladí lidé – se procházejí v centru města, teploty jsou letní. Kavárny jsou obsazeny a atmosféra vypadá jako vždy. Zvenčí je vše normální.

Ale dojem je klamný. Válka je hmatatelná. Přirozeně. Příbuzní a přátelé stojí a padají na frontě. Jeden muž mi řekl, že proud vypadne každý den na deset hodin, nikdy nevíte kdy. Každý Ukrajinec je svým vlastním válečným reportérem na Telegramu. Lidé se navzájem varují. Včera byl poplach v 16 hodin. Občané se o tom sami informovali. Před invazí ruských vojsk žilo v Kyjevě kolem čtyř milionů lidí, nyní jich je 2,5 milionu. V jiných částech země se mladí lidé už neodvažují vyjít do ulic, protože je vláda kvůli vysokým ztrátám v ulicích nutí násilím k vojenské službě. Ceny rostou a jsou téměř na úrovni EU, ale mzdy ne. Jedna žena mluví, což je pochopitelné, o obrovské válečné únavě. Lidé chtějí, aby to přestalo, nevidí perspektivu. A kdo může vinit mladé kluky, že dělají vše pro to, aby se vyhnuli vojenské službě?

Rezidence Zelenského

Vyrážíme, naše poslední zastávka, konvoj startuje směrem k prezidentskému paláci. Rezidence se nachází nedaleko od centra na břehu vysoko nad Dněprem. Mariánský palác byl postaven v 18. století italským architektem v jižním baroku, jemně barevně ocukrovaný jako dort. Tento hrad si oblíbila mimo jiné i carevna Kateřina Veliká. V 19. století několikrát vyhořel, ale byl věrně obnoven a nyní slouží jako velkolepé sídlo ukrajinských hlav států. Vše je dokonale ozdobeno vlajkami a květinami. U vchodu nás kontrolují stráže v historických uniformách jako z muzea. Nálada je uvolněná, profesionální. Na mramorové podlaze se seřadil celý zástup ukrajinských novinářů. Očekává se, jak mi bylo řečeno, že Zelenskyj přesvědčí Orbána, aby

udělal více pro věc Ukrajiny v EU. U jednoho ze sloupů ve velkém sále nenuceně stojí ukrajinský ministr zahraničí Dmytro Kuleba. Těší ho, že Orbán svůj první oficiální počin věnuje Ukrajině. Neprojevuje příliš velkou naději na mírové řešení, ale je dobře, že Zelenskyj mluví s Orbánem.

Věří Zelenskyj tomu, co tvrdí? Mluví tak proto, že to Ukrajinci chtějí slyšet?

Novináři, se kterými jsem dělal rozhovory, nemohou pochopit, proč Putin zahájil útok na Ukrajinu. Jsou přesvědčeni, že ruský prezident chce zničit a vyhladit ukrajinský národ. Už se na to chystá. Rusové vybombardovali 80 procent energetické infrastruktury. Někteří lidé však s úžasem poznamenávají, že lidé si rychle zvyknou na každodenní povahu války. Sergej byl dříve korespondentem na Blízkém východě, v Sýrii, Aleppu a dalších. Byl ohromen, jak tamní obyvatelstvo žilo s pravidelným bombardováním. Dnes si všimne, že v Kyjevě jsou věci podobné, i když ne tak hrozné. Dva další byli na konferenci na Bürgenstocku ve Švýcarsku. Okouzlení poklidnou krajinou a poněkud šokováni vysokými cenami se zdají být výsledkem mírně nadšení. Skutečnost, že tam Čína nebyla, je považována za velkou nevýhodu. Když se zástupkyně soukromé televize ptám, co si myslí o teorii, že Američané vyprovokovali Rusy svým odvážným rozšiřováním NATO, líčí jiný dojem, lehce podrážděně. Ukrajinci se prý snad desetkrát snažili dohodnout s Rusy vyjednáváním. Ale Putin je gangster. Nenacházím tu nikoho, kdo by to viděl jinak.

Prezident pod tlakem

Orbán a Zelenskyj vstoupili do velkolepého sálu o něco dříve, než bylo plánováno. Vztah mezi nimi nevypadá nijak zvlášť srdečně. Není to doba ledová, ale trochu mrazivá, pokojová teplota je výrazně nižší než venku. Zelenskyj ve svém obvyklém vojenském oblečení, černý nahoře a zelený dole, vypadá velmi napjatě, jako by byl pod olověným talířem

nebo jako někdo, kdo právě slyšel něco špatného, co slyšet nechtěl. Přečte svůj závěrečný komentář z listu. Překládají mi, že o mírovém návrhu, který předložil Orbán, neřekl ani jednu větu. Na konci svého prohlášení říká jako obvykle ‚Slava Ukraini‘ – sláva Ukrajině. Pak se stane něco zvláštního. Shromáždění novináři, téměř všichni z Kyjeva, novin, rádia, agentur, televize, sborově křičí na svého prezidenta – ‚Ukraini Slava‘, v obráceném pořadí slov. Zní to jako náboženská mše. Možná je to jen kvůli skutečnosti, že na východě zuří válka, zatímco se zde v tomto nádherném paláci odehrává slavnost těch, kdo byli ušetřeni.

Viktor Orbán mluví volně, ale i v jeho proslovu je znát jistý odstup, i přes letní vedra jsou ve vzduchu jemné krystalky ledu. Zdá se, že očekávaného průlomu ještě nebylo dosaženo. O Orbánově plánu inspirovat Zelenského k příměří není ani zmínka. Ukrajinský prezident, jak se zpětně na maďarské ambasádě po debřifingu dozvídám, se zřejmě drží svého požadavku, který je Maďary považován za donkichotský, že mír může nastat až po vojenském vítězství nad Putinem. Na jaké planetě žije prezident? Opravdu věří, že dokáže porazit svého výrazně silnějšího soupeře? Odpovědi jsou jen tázavé pohledy. Na maďarské ambasádě jíme vynikající boršč; budova je fascinující architektonická památka ze sovětských časů, futuristické vzory koberců, nádherně ořechově hnědá stěna knihovny v prvním patře.

Loučení a pokračování

Věřící Zelenskyj tomu, co tvrdí? Mluví tak proto, že to Ukrajinci chtějí slyšet? Chce, aby svět věřil, že jeho vojáci mají na bitevním poli navrch? Inscenuje bývalý herec realitu podle svých představ? Nebo má pravdu? Mýlí se ti přítomní? Napadá mě pasáž z velkého projevu švýcarského nositele Nobelovy ceny Carla Spittelera během první světové války. Projevu na oslavu neutrality. Podívám se na Google:

„Kdo lže v hlášení z bitvy? Ne ten či onen národ, ale ten poražený. Pro vítěze je snadné držet se pravdy. Nelze však rozumně požadovat, aby poražený oznámil svou porážku hlasitě a naplno. Protože tady jde o lidskou sílu. Ani my, kteří se tomu posmíváme, bychom to nedokázali.“

Člen – veterán delegace, si povzdechne. Dlouhodobě se zabývá maďarsko-ukrajinskými vztahy. Za Zelenského se bohužel rozšířil jednotný názor. Diskuse již není žádoucí. Vláda vidí vše černé nebo bílé, dobré nebo špatné. Jste buď pro nebo proti Ukrajině, neutrální postoje jsou klasifikovány jako nepřátelství. Vláda také nemá zábrany zařazovat neoblíbené novináře a kritiky na černé listiny. Nikdy nebyly oficiální, ale jsou realitou. Pak můžete být deportováni, uvězněni nebo vůbec nevpouštěni do země. Možná by se to v případě války stalo v každé zemi, dodává smírně. Možná, odpovídám, ale Ukrajina je na Západě oslavována jako symbol svobody a demokracie, který musíme bránit. Očividně jí není. A tvrzením, že v Rusku je prý všechno horší, se údajně jen okrajová nespravedlnost na Ukrajině nedá zamlčet ani ospravedlnit.

Příměří ještě není na dosah. Ptám se Viktora Orbána, jestli je zklamaný. Říká že ne. Chce to spoustu pokusů, dlouhé noci na hrbolatých cestách, pokusy a rozhovory, ve kterých chytnete i omrzliny. Rychle balíme věci. Poslední sousto z bufetu. Maďarští odstřelovači nasedají do svých dodávek. Mohutná brána ambasády se otevírá. S blikajícími světly se brzy opět projedeme po zdánlivě nekonečných ukrajinských polích. Najednou venku hustě prší. Občas se vyjasní mraky a vysvitne sluníčko. Na dálničních čerpacích stanicích se zase vtipkuje a fotbal je téma. Nálada se rozjasní. Do Budapešti přijíždíme dlouho po půlnoci, k smrti unavení, ale plní energie. Mír je tvrdý byznys a geopolitika není pro slabé povahy. Premiér mi na rozloučenou podává ruku. Oči mu jiskří. Co se rodí? Pokračování následuje,“ píše v závěru své obsáhlé stati Roger Köppel.

Převzato z profilu MUDr. Ivana Davida na síti X

sponzorováno